

Wegwijs in cijferland

Hoe kom je aan goede informatie over de resultaten van het onderwijs en de bedrijfsvoering van jouw school in vergelijking met andere scholen? Zeker nu de site 'Onderwijs in cijfers' definitief uit de lucht is. In plaats van deze kant en klare informatie biedt DUO¹ online toegang tot een grote hoeveelheid onderwijsdata.

DOOR JAN LOOISE

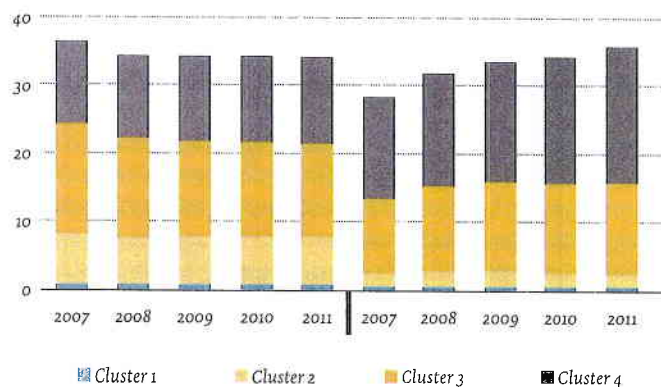
Het onderwijsveld heeft met steun van OCW zelf initiatief genomen om actuele en vergelijkbare verantwoordingsinformatie te ontwikkelen. Het voortgezet onderwijs is redelijk content met de 'vensters voor verantwoording' al doen nog niet alle scholen volledig mee. Maar het primair onderwijs moet tot 2015 wachten op de uitrol van 'vensters primair onderwijs'.

Welke andere bronnen zijn er en bieden die uitkomst? Voor een schoolleider, bestuurder of controller in het primair onderwijs zijn vier belangrijke statistische bronnen beschikbaar: Kerncijfers (OCW), Trends in beeld (OCW), Jaarboek Onderwijs in Cijfers (CBS) en Education at a glance (OESO). Het gaat om behoorlijk dikke boekwerken die als pdf gedownload kunnen worden of op papier besteld. Helaas betreft het voornamelijk ontwikkelingen en indicatoren op een hoger aggregatieniveau dan een school of bestuur en zijn veel data van voor 2011. We lopen de vier publicaties door op thematieken bruikbaarheid en laten enkele voorbeelden zien van tabellen en grafieken.

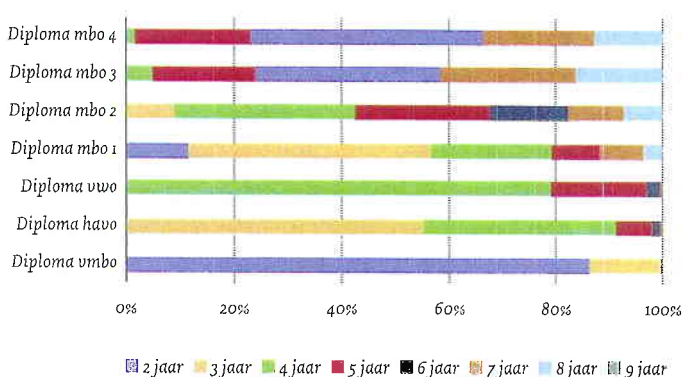
KERNCIJFERS

OCW publiceert ieder jaar in mei vanwege de zogenaamde verantwoordingsdag de bundel Kerncijfers. In de versie 2012 zijn per onderwijssector over de periode 2007-2011 landelijke gegevens te vinden over deelnemers, onderwijsresultaten, personeel en financiële uitgaven. Ook zijn gegevens over het groene onderwijs opgenomen.

De uitgave bevat interessante gegevens over thema's als Voortijdig schoolverlaters, Passend onderwijs (grafiek 1) en Analyses van schoolloopbanen (zie grafiek 2).

Grafiek 1. Ontwikkeling aantal leerlingen in SO en VSO (x 1000)

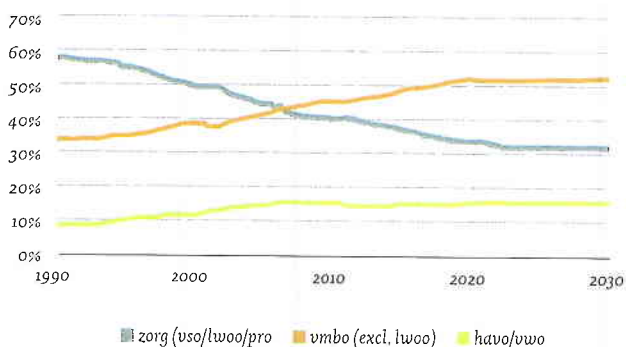

Grafiek 2. Percentage verblijfsjaren voor cohort VO3 naar hoogst behaalde kwalificatie (2003-2011)

Kerncijfers is een zeer verzorgde publicatie met behoorlijk actuele data over beleidsthema's vervat in duidelijke tabellen en uitgekende grafieken. Deze zijn met enige handigheid (en programma Paint) te kopiëren, bijvoorbeeld als landelijke benchmark voor een eigen jaarverslag of in een presentatie voor een studiedag.

TRENDS IN BEELD

Dit fraaie boekwerkje verschijnt jaarlijks tegelijk met de onderwijsbegroting in september. De publicatie bevat vooral niet-financiële beleidsinformatie ter onderbouwing van de ocw-begroting. De nadruk ligt op de inrichting en toegankelijkheid van het onderwijsbestel nu en in de toekomst (grafiek 3) en op de prestaties in termen van kwalificatie- en socialisatiefunctie van het onderwijs. Deze indeling vinden we ook terug op de gelijknamige website². Deze heeft als voordeel dat grafieken en tabellen zijn te downloaden en u kunt tabellen in excel zelf bewerken.

Grafiek 3. Procentuele onderwijsdeelname VO derde leerjaar 1990-2013

Trends in beeld bevat interessante kengetallen voor onderwijsmanagers en bestuurders; zij het op landelijk niveau en in vergelijking met andere EU of OESO landen. Bovendien schrijven de opstellers korte analyses bij de tabellen en grafieken. Bijvoorbeeld als het gaat om de ontwikkeling van de leerling/leraar ratio." De tabel laat de ontwikkeling van aantallen leerlingen per leraar zien (niet de klassengrootte!). De leerlingenaantallen zijn toegenomen in alle onderwijssectoren. Hiertegenover staat dat ook het aantal leerkrachten is toegenomen. In het primair onderwijs was de personeelstoename groter dan de toename van het aantal leerlingen, vooral in de periode tussen 2000 en 2002. In bve en hbo heeft de toename van het aantal leraren de groei van de studenten gevolgd. In het wo is het aantal docenten achtergebleven bij de groei van het aantal studenten."

De site www.trendsinbeeld.minocw.nl biedt ook een geografische weergave van onderwijsindicatoren, waardoor in een oogopslag zichtbaar is hoe onderwijsindicatoren regionaal en zelfs plaatselijk scoren. Zo zijn de verschillende demografische ontwikkelingen per gemeente te zien voor de leeftijdsgroepen in het basis- en voortgezet onderwijs. (grafiek 4). Handig voor uw strategisch beleidsplan of bij de voorbereiding op krimp.

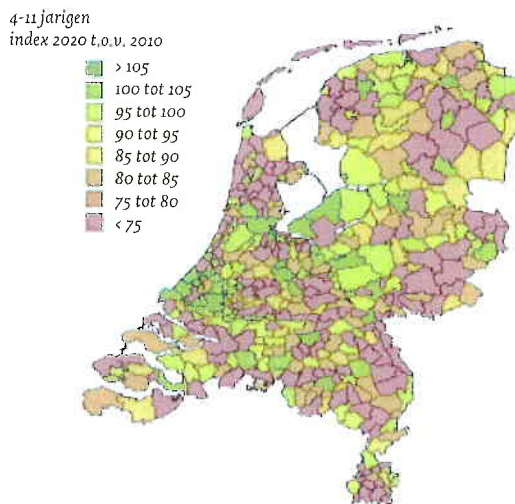
JAARBOEK ONDERWIJS IN CIJFERS 2011

Het CBS presenteert onder deze naam ieder jaar de meest actuele informatie over het onderwijs. Het jaarboek bestaat uit een aantal vaste hoofdstukken zoals kerncijfers per onderwijssoort, leerlingstromen, voortijdig schoolverlaten en uitgaven voor

Tabel 1. Leerling/leraar ratio naar onderwijssoort

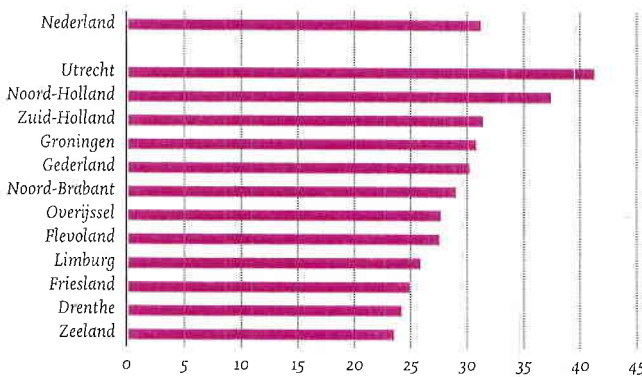
	2000	2005	2010	2011
Po	14,9	12,7	12,4	12,8
Vo	11,0	10,9	10,3	10,8
Bve	12,7	12,4	12,8	12,9
Hbo	23,6	25,7	23,5	
Wo	7,8	9,8	10,4	

Bron: Trends in beeld OCW/DUO

Grafiek 4. Ontwikkeling bevolking 4-11 jr tussen 2010 en 2020

onderwijs. In iedere versie worden ook thema's uitgelicht; in 2011 bijvoorbeeld de totale overheidsuitgaven per diploma en regionale verschillen in het onderwijsniveau van de bevolking (Grafiek 5).

Grafiek 5. Provinciale verschillen in opleidingsniveau 25-64 jarigen (2010)

Het Jaarboek is verrijkt met grafieken en tabellen die inzicht geven in het gebruikte cijfermateriaal, maar moeilijk te kopiëren zijn: alleen via Paint en dus niet te bewerken.

U kunt echter ook zelf tabellen maken met cbs gegevens bijvoorbeeld over de bevolkingsdaling per gemeente. U gebruikt dan CBS Statline via <http://statline.cbs.nl/statweb>.

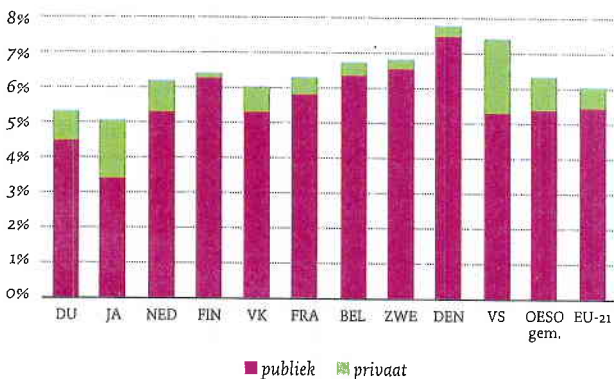
Het Jaarboek bevat - evenals Trends in beeld - een internationale vergelijking van Nederlandse onderwijsprestaties (Pisa) en uitgaven in internationaal perspectief (% BBP). Zij maken mooie weergaven van de data die de OESO verzamelt en publiceert.

EDUCATION AT A GLANCE (EAG) 2012

Onder deze titel brengt de OESO jaarlijks een vuistdikke publicatie uit met vele indicatoren op het gebied van onderwijs. Op basis van de ruim 150 tabellen biedt dit rapport een brede internationale vergelijking van het Nederlandse onderwijs voor wat betreft de kwaliteit, de onderwijsdeelname, de organisatie en de financiën. Hiervoor worden de Nederlandse prestaties in eerste instantie vergeleken met dat van landen met een vergelijkbaar welvaartsniveau en vergelijkbare cultuur. Maar ook zijn de twee rijkste OESO (VS en Japan) in de vergelijking opgenomen. De publicatie kent vier hoofdthema's: de opbrengst van het onderwijssysteem, de financiële en personele investeringen, de toegankelijkheid en participatie en de leeromgeving en organisatie van scholen.

Het rapport en de tabellen zijn minder makkelijk te lezen dan de 'vertaling' in de publicaties van OCW.

U zult het rapport kennen vanwege de vergelijking van Nederlandse onderwijsuitgaven ten opzichte van andere OESO landen; dit percentage wordt in de politieke arena veelvuldig gebruikt. Maar de cijfers uit het laatste EAG rapport nopen tot een genuanceerd oordeel over de OESO-norm. De publieke uitgaven aan onderwijs uitgedrukt in het Bruto Binnenlands Produkt (BBP) zijn in Nederland met 5,9 procent weliswaar iets hoger dan het OESO-gemiddelde van 5,7 procent. Het betreft hier de publieke uitgaven aan onderwijsinstellingen en huishoudens, dus inclusief studiefinanciering (zie grafiek 6).

Grafiek 6. Uitgaven aan onderwijsinstellingen als percentage van het bbp (naar publiek en privaat 2009)

Bron: EAG 2012, B2,3

Maar nemen we de directe publieke en private uitgaven aan onderwijsinstellingen als percentage van het bbp, dan liggen die in Nederland met 6,2 % net onder het OESO-gemiddelde van 6,3 %. Tabel 2 laat dat zien.

Terug bij Kerncijfers OCW vinden we hoe de onderwijsuitgaven van OCW per leerling zich per sector ontwikkelen. Een eenvoudig indexcijfer laat stijgende uitgaven zien in po en vo tussen 2000 en 2011 (zie tabel 3).

Tabel 2. Uitgaven aan onderwijsinstellingen als percentage van het bbp naar publiek en privaat (2009)

	Publiek	Privaat	Totaal
DUI	4,5%	0,8%	5,3%
JAP	3,4%	1,6%	5,0%
NED	5,3%	0,9%	6,2%
FIN	6,3%	0,1%	6,4%
VK	5,3%	0,7%	6,0%
FRA	5,8%	0,5%	6,3%
BEL	6,4%	0,3%	6,7%
ZWE	6,6%	0,2%	6,7%
DEN	7,5%	0,3%	7,9%
VS	5,3%	2,1%	7,3%
OESO gem.	5,4%	0,9%	6,3%
EU-21	5,5%	0,5%	6,0%

Bron: EAG 2012, B2,3

Tabel 3. OCW uitgaven (€) per deelnemer in prijzen 2011

Soort	2000	2005	2011	2000-2011 index
Po	4.255	5.083	5.820	137
Vo	6.121	6.629	7.460	122
Mbo	5.685	6.121	6.670	117
Hbo	5.573	5.840	6.100	109
Wo	6.021	5.991	6.100	101

Bron: OCW, Kerncijfers 2007-2011, index toegevoegd

CONCLUSIES

Met het verdwijnen van Onderwijs in cijfers is een leemte ontstaan aan basale informatie op school- en bestuursniveau over leerlingen, personeel en financiën. De databank die Duo nu openstelt biedt onvoldoende hapbare beleidsgegevens. Vensters voor verantwoording vormt voor de sector VO een redelijk alternatief, zeker als het om gebruikersvriendelijke verantwoordingsinformatie gaat. Maar voor het primair onderwijs is de brede uitrol van 'vensters po' pas voorzien in 2015. OCW biedt met de publicaties Kerncijfers en Trends in beeld wel fraai vormgegeven informatie over relevante beleidsthema's in het onderwijs. Maar de focus van OCW is (inter)nationaler dan van een schoolbestuur. Beide publicaties besteden via fraaie spinnweb grafieken ook aandacht aan onderwijsindicatoren uit Education at a glance. Deze OESO publicatie is meer voor politici, belangbehartigers en onderzoekers geschikt. Als u als schoolleider of bestuurder vergelijkingsgegevens over het onderwijssysteem, de leerlingen, het personeel en de financiën zoekt, kunt u het beste slagen in Jaarboek onderwijs (CBS). Bovendien kunt u - na enige oefening wellicht - via cbs statline op digitale wijze uw eigen onderwijs in cijfers samenstellen. Veel succes!

JAN LOOISE IS ALS SENIOR ADVISEUR WERKZAAM BIJ INFINITE FINANCIËEL B.V.
INFINITE IS GESPECIALISEERD IN HET ADVISEREN OVER FINANCIËLE EN BEDRIJFSVOERINGSVRAAGSTUKKEN IN HET ONDERWIJS;
WWW.INFINITEBV.NL.)